

גליון רנט
ברשת בחוקותי תשע"ח

בכל עניני הגליון - 0527121241
לקבלת העלון בדוא"ל -
NerYissachar@gmail.com

נר יששכר
לע"נ מרן ראש הישיבה
הגאון הגדול רבי יששכר מאיר זצוק"ל

**משנה שכתב שכי
ממשנתו של רבינו**

"ויספתי ליסרה אתכם" - תכלית היסורים בעולם הזה

מאור נשמתם ומעשיהם הטובים, וכדאי הוא לגוף לסבול כל ימיו בעולם הזה בייסורי איוב הנוראים, תחת הסבל הנורא לעתיד לבא, בעת שיראה שלא השלימה נשמתו את תכלית ירידתה לזה העולם.

עוצם המרידות שבייסורי הנפש לעומת קושי יסורי הגוף

ובאם נתבונן היטב נכיר ונראה, שעיקר מרידות היסורים הבאים על האדם הם ייסורי נפשו שנתייסר בהם בימי חייו. אנשים רבים יש שחלו ולקו כל ימיהם במכאובים רבים בגופם ובממונם, אך יסורים אלו אינם מכריעים אותם, ועל אף ייסוריהם מאריכים הם ימים רבים יותר מחבריהם, ואילו אחרים שהיו בריאים בגופם ולא חסרו כל טוב בבחינה הגשמית, מכל מקום בעת שאיבדו את מעמדם או את ממונם בעניין רע, תיכף לקו בלבם או בגופם ומתו ביגונם. והשורש לכך הוא מפני שקושי ייסורי הנפש עמוק הוא עד למאוד, וקשה לאדם להתעלות מעל לקושי זה, ומתוך כך הולך הוא ומייסר את עצמו ביגונו, עד שגם גופו ולבו לוקים בייסורי נפשו, וסופו מת הוא ביגונו זה.

ונצריך נא לעצמנו, חכם גדול בחכמת הרפואה, אשר לימים חידשו אחרים שיטה חדשה ברפואת מחלות אלו שהיה הוא הבקי והמפורסם ברפואת מחלות אלו מלפנים, ותפשו רופאים אחרים את מקומו ומעמדו, או דוגמת עשיר מופלג שאבד רוב עשרו - שאף אם נשאר להם די מחסורם ופרנסתם לכל ימי חייהם, מכל מקום מתייסרים הם בייסורי נפש על מעמדם שאבד, כי כבודו של האדם הוא כל עולמו - ובפרט אם הוא כבוד מדומה המאחו עיני בני אדם - והמאבדו בעניין רע מוסיף ומתייסר בנפשו עוד ועוד, עד שטעם חייו ומשוש ימיו אובדים ממנו, ונשפל הוא בעיני עצמו כל כך עד שטוב לו מותו מחייו.

ונמצא, כי האדם המייסר את עצמו במחשבותיו ורגשי לבבו בעת שאבדו כבודו ומעמדו, בזה עצמו אובד הוא מן העולם בייסורי נפשו, וקשים ומרים הם ייסורי נפש אלו פי כמה מקושי יסורי הגוף הבאים על האדם ממקום אחר, ועל ידי ייסורי נפשו יגיע האדם חלילה עד לשערי מות, ועד בכלל.

ביאור ענין היסורים הסמונים בקושי הקטן שבחיי האדם

והנה, בגמ' בערכין נתבאר מתנא דבי רבי ישמעאל, שכל שעברו עליו ארבעים יום בלא יסורים יעריק קיבל עולמו ואיבד את כל מנוחתו לעתיד לבא. אך מידת היסורים שצריך הוא להתייסר בהם על מנת להנצל מבחינה זו - מועטת היא עד למאוד, וכך נתבאר בגמ' (ערכין סז: וברש"י שם):

"עד היכן תכלית יסורין (בכלומר יסורין שאין פחותין מהן) אמר רבי אלעזר כל שארגו לו בגד ללבוש ואין מתקבל עליו (שאינו למדתו כהגון, וצער הוא לו). מתקיף לה רבא זעירא ואיתימא רבי שמואל בר נחמני גדולה מזו אמרו, אפילו נתכוונו למזוג (כוס של יין) בחמין ומזגו לו בצונן, בצונן ומזגו לו בחמין, ואת אמרת כולי האי? מר בריה דרבינא אמר אפילו נהפך לו חלוקו (שלא לבשה כסדר וצריך להופכה ולפושטה). רבא ואיתימא רב חסדא ואיתימא רבי יצחק ואמרי לה במתניתא תנא אפילו הושיט ידו לכיס ליטול שלש ועלו בידו שתיים - דווקא שלש ועלו בידו שתיים (איכא טירחא למהדר ולמשקל שלישיית) אבל שתיים ועלו בידו שלש לא דליכא טירחא למישידיהו"

ולכאורה פליאה גדולה היא, איך קושי מועט שכזה - כהושטת ידו פעמיים לכיסו ואי מזיגת כוסו כפי רצונו - יחשבו כ"ייסורים" הראויים להצילו בדינו לעתיד לבא, עד שמבלעדי קושיים מועטים אלו יאבד את מנוחתו ליום הדין, ודבר פלא הוא זה.

אכן, מראשית בריאת העולם שמו הקב"ה לאדם למלך על העולם ועל כל הנבראים כולם **"ויברא אלקים את האדם בצלמו בצלם אלקים וגו' ויברך אתם אלקים ויאמר להם אלקים פרו ורבו ומלאו את הארץ וכבשוה, ורדו בדגת הים ובעוף השמים ובכל חיה הרמשת על הארץ"** (בראשית א' כז-כח), ומידת "מלכות" זו שניתנה לאדם, היא תמצית חייו. וכשם שהמלכות והממשלה אחוזים זה בזה, שכפי מידת ממשלתו כך מידת מלכותו, כך הוא גם אצל האדם, שכפי מידת ממשלתו על עצמו כך היא מידת מלכותו.

ולכך, בעת שחפץ האדם להפיק רצונו ואינו עולה בידו, הריהו דומה למלך שגזר גזירה על עבדיו ולא נתקיים רצונו, ושפלות גדולה היא לנפשו - שביקשה להשיג מבוקשה ואינו, ומציאות זו היא כאיבוד מלכותו ממש, עד שחש הוא מתוך כך בייסורי נפש נוראים, אשר המה קשים ומרים מייסורי הגוף עשרת מונים - כאמור, וראויים יסורים אלו לכפר לו על חטאיו, ועל ידם יזכה להתעדר בעידון רוחני לעתיד לבא, אף על ידי יסוריים מועטים שכאלו.

המשך בעמ' הבא

ההתבוננות במהות היסורים הבאים על האדם

אחד מן הדברים הקשים ביותר להבין ולהשכלל בהם, הוא ענין היסורים שמביא הקב"ה על בני אדם, ובפרט בעת שמתייסר האדם ביסורים מרים וקשים, בודאי קשה לו להתבונן בשעת הרעה על הטובה הטמונה בהם, ולהבין אל נכון כי כל תכליתם של יסורים אלו הוא להיטיב לו, וכי שורש יסורים אלו ממידת הרחמים הן.

"אמר רבא ואיתימא רב חסדא אם רואה אדם שיסורין באין עליו יפשפש במעשיו - שנאמר נחפשה דרכינו ונחקרה ונשובה עד ה'. פשפש ולא מצא יתלה בבטול תורה - שנאמר אשרי הגבר אשר תיסרנו יה ומתורתך תלמדנו, ואת תלה ולא מצא בידוע שיסורין של אהבה הם - שנאמר כי את אשר יאהב ה' יוכיח" (ברכות ה.)

תכלית היסורים הבאים על האדם, עיקרם הוא להנחותו אל דרך התשובה, על ידי כך שיבוא למדוד את מעשיו ויתבונן אם יש בהם פגם וחסרון, שכנגדם מדדו לו יסורים במידה כנגד מידה. ובאם נתן לב והתבונן ביסורים הבאים עליו, ולא מצא במעשיו פגם שיש לתלות בו את אותם היסורים שבאו עליו, עדיין יש לו לתלות בביטול תורה, ואף תלייה זו גם היא בבחינת "מידה כנגד מידה" היא, שהרי התורה כוללת את כל מיני הרפואות, וכמאמרו של רבי יהושע בן לוי (שירובין נד.) **"חש בראשו יעסוק בתורה שנאמר כי לויית חן הם לראשך, חש ברונו יעסוק בתורה שנאמר ועקים לגרתיך, חש במעויו יעסוק בתורה שנאמר רפאות תהי לשרך, חש בעצמותיו יעסוק בתורה שנאמר ושקוי לעצמותיך, חש בכל גופו יעסוק בתורה שנאמר ולכל בשרו מרפא"** - ולכך ודאי ראוי לתלות את היסורים הבאים עליו באותו פגם הכולל את כל החוליים כולם - והוא עוון ביטול תורה. ואם אחר כל התבוננותו במעשיו ובדרכי לימודו עדיין לא מצא פגם וחסרון לתלות בהם את היסורים הבאים עליו, אז **"בידוע שיסורין של אהבה הם, שנאמר כי את אשר יאהב ה' יוכיח"**.

וראוי שנתבונן ונבין את הענין הנכבד של "ייסורים של אהבה" הבאים על האדם, ומהי תכלית יסורים אלו - הניתנים לו על ידי בורא העולם, אבינו האב הרחמן המרחם עלינו להיטיב לנו בכל מילי דמיטב.

תכלית היסורים וביאור ענין "צדיק רוע לו"

ספר שלם יש בכתובים בענין היסורים ותכליתם - הוא ספר איוב, ובו נידונו היבטים רבים על היסורים, ממה שנתחבטו בהם איוב וחבריו. איוב זה, שהכתוב מעיד עליו שהיה **"איש תם וישר, וירא אלקים וסר מרע"** (איוב א' א) נתייסר ביסורים רבים ונוראים, ומתוך כך בא להרהר בנקודה מתמיהה ונוראה הניכרת בהנהגת העולם, שהצדיקים מתייסרים ביסורים מרים ונוראים, בו בעת שהרשעים חיים בשלוה וטובה בעולם הזה, הצדיק "רע לו" בעת שהרשע "טוב לו", ופליאה נשגבה היא זו על הנהגת העולם כביכול היפך משורת הדין ותמורת הנהגת הצדק. וסביב לקושיה זו נסוב כל ספר איוב, שהרבה להקשות בעניין זה, ואף חבריו דנו ופלפלו עמו בביאור מציאות מרה זו, בטענות והשקפות שונות זו מזו, בעת שניסו לנחמו ולעודדו בעת רעתו, ולמצוא דברי חפץ בפליאה נשגבה זו. ואחר שנלאו איוב וחבריו למצוא פתרון לפליאה זו באופן המתיישב על הלב, ומחד סבור היה איוב שצדיק הוא בדניו, ומאידך רעיו הרשיעוהו במשפטם - מתוך שלא מצאו פתח להצדיק היסורים הבאים עליו, נענה ואמר אליהוא בן ברכאל הבזוי שיש ביאור שלישי והשקפה אחרת, שעל ידה יבינו איוב וחבריו כי יתכן אמנם שיהא אדם שלם וצדיק בדניו - ומכל מקום יהיו הייסורים נכונים לו וראויים לעומתו, ואחר שהקדים בדברי התנצלות על דבר היותו צעיר לימים והמה ישישים, מכל מקום **"ימים ידברו ורוב שנים יודיעו חכמה"** (שם לב ז), וביקש שיתנו גם הם לב להתבונן אם כנים דבריו אם לאו.

ובתוך תשובתו הרמה מסר אליהוא לאיוב וחבריו דברי חכמה שהיו מקובלים בידו מן הנביאים, שהיסורים הללו אשר לא מצאו להם טעם הוא מפני ש"פָּדָה נַפְשׁוֹ מֵעֶבֶר בְּשָׂמַת, וְחַיְתוֹ בְּאוֹר תְּרָאָה" (שם לג כח) וביאר הרמב"ן (בביאורו לספר איוב) שתכלית יסורים אלו שבאים על הצדיקים, הוא מפני שעל ידי אותם יסורים המשחיתים כל גופו יזכה האדם בדניו, ובבוא עתו לעת שיעמוד בדין על כל מעשיו, יזכה וינקה בדניו מפני אותם היסורים, ויזכה ל"אוֹר פְּנֵי מַלְאָךְ", ולא רק נשמתו לבדה תזכה לכך, אלא אף "חַיְתוֹ" - כלומר גופו - גם הוא יזכה להתעדר בעידון הצפון לצדיק בשכר מעשיו הטובים, לאור באור פני מלך חיים.

וזו היא תמצית תשובת תמיחה **"צדיק רוע לו רשע וטוב לו"**, שאמנם "רעה" זו, טובה נשגבה היא אצל הצדיקים, שאף גופם הגשמי יוכל להנות לעתיד לבא

אליבא דהלכתא

ברכות התורה למי שהיה נעור כל הלילה

א. ברכות התורה למי שלא ישן בלילה

דעת הרשב"א (בשו"ת ח"א סימן תתנ"א) **והרא"ש** (ברכות פ"א סי' יג) שברכות התורה דינים כברכת המצוות, ועל כן מי שהלך לישון באמצע היום צריך לברך שוב כשיתעורר, כיון שהיה הפסק, אך דעת **ר"ת** (ברכות י"א, ב"ד"ה שכ"ב) שחז"ל תיקנו לברך ברכות התורה בכל יום כאשר ברכות השחר, שאין הפסק והסחת דעת באמצע היום מחייב לברך פעם נוספת, וכן פסק **בשו"ת הרשב"ש** (סימן תר"ג).

וכתבו הפוסקים נפק"מ במי שהיה ניעור כל הלילה, שלדעת הרא"ש אינו צריך לברך בבוקר כיון שלא הסיח דעתו ממה שבירך בערב שבועות בבוקר, אך לדעת ר"ת צריך לברך כיון שהם כמו ברכות השחר.

וכתב השו"ע (סי' מז סעי' י"ב) שאף אם למד בלילה הלילה הולך אחר היום שערב, ואינו צריך לחזור ולברך כל זמן שלא ישן. **וכתב המג"א** (סי' י"ב) שמשמע מדבריו שאם היה נעור כל הלילה אין צריך לברך בבוקר, והקשה המג"א דבשלמא לסברת הטור דס"ל דבשינה תליא מילתא אם לא ישן א"צ לברך, אבל לפי מה שנהגו שלא לברך כשישן ביום, א"כ מה שמברך בבוקר היינו משום שקבעו חכמים ברכה זו בכל יום דומיא דשאר ברכות השחר, וא"כ לדין נמי אף שלא ישן כשמאיר היום צריך לברך שלא היה דעתנו לפטור רק ליום אחד כתקנת חז"ל.

והעיר רע"א (על המג"א שם) דמש"כ המג"א על השו"ע אין צריך לברך בבוקר, תמוה אדבריה מלשון השו"ע שנקט שהלילה הולך אמר היום, משמע שברכת התורה לא פטור אלא רק יום אחד, וכונת השו"ע שמי שנעור בלילה אינו מברך, אך מרגע שהאיר השחר צריך לברך שהרי נוסף לזה יום חדש, ועי"ש עוד ברע"א מה שהקשה על המג"א.

ולדינא כתב המשנ"ב (סי' מז ס"ק כ"ח) שלא יברך דספק ברכות להקל, וכתב המשנ"ב שאם אפשר לו ישמע הברכות מאחר שיאמר שמכיון להוציא והוא יכוין לצאת ויענה אמן, ואח"כ יאמר איזה פסוקים שיהא נחשב לו במקום לימוד [אמנם מנהג הספרדים לברך, וכמשי"כ הברכי' (סי' מז ס"ק י"ב) ובנפ"ח (סי' מז ס"ק כ"ז)].

וכתב עוד המשנ"ב (שם) שיכול לכוין לצאת בברכת אהבה רבה וילמד מעט תיכף אחר שסיים תפילתו.

ב. ברכות התורה למי שלא ישן בלילה אך ישן ביום

עוד כתב רע"א (שם) שבאופן שישן ביום אף אם היה ער בלילה שאחריו, צריך לברך ממ"נ, שהרי לר"ת היום גורם לברך, ולרא"ש השינה שישן ביום גורמת לו שיצטרך לברך.

והנה כתב השו"ע (סי' מז סעי' י"א) ששינת קבע ביום על מטתו הוי הפסק וי"א שלא הוי הפסק וכן נהגו, וכתב **המשנ"ב** (סי' כ"ח) בשם פוסקים רבים שיכול לברך, והסומך על דבריהם לא הפסיד.

ולפ"ז לכאוי י"ל שאף אם ישן ביום אין לו לברך אם לא ישן שינת קבע, דרק בזה סומכים על דעת הפוסקים הסוברים שיכול לברך [ועי"ש בהליכות שלמה (תפילה פ"ו סעי' א) שכתב שיכול לברך אף אם ישן בבגדים].

אך בספר **אשי ישראל** (פ"ו ח"י ע"ד) כתב בשם **הגר"ח קנייבסקי** שליט"א שדעת **החזו"א** שכל שינת יום נחשבת כשינת עראי, ולכן אפי' אם ישן בערב שבועות והיה ניעור כל ליל שבועות, אינו יכול לברך בבוקר וצריך לשמוע ברכה"ת ממשיהו אחר.

והנה כתב המשנ"ב (שם ס"ק י"ג) שהישן ביום ראוי לכתחילה שיכוין בברכת 'אהבת עולם' של תפילת ערבית לצרת ידי"ח של ברכה"ת אחרי שינת היום. וכתב **בשלמי תודה** (סי' ו ס"ק י"ד"ה ובמ"ב) שאם כיון כדעת המשנ"ב בתפילת ערבית לצאת ידי"ח, שוב אין ממ"נ של רע"א, כיון שאף שישן בערב שבועות, מ"מ כבר יצא ידי"ח במה שכיון ביאהבה רבה'.

ג. האם יכול לצאת ידי"ח בברכות מאשתו

יל"ע במי שלא שמע מאדם אחר את הברכות, האם יכול לשמוע מאשתו את ברכות התורה, ולצאת ידי"ח [באופן ששכח ולא הגביל את ברכת התורה וכדלקמן].

והנה כתב הבי"י (סוסי' מז) שכיון שנשים מחויבות ללמוד דינים שלהם, וכמו"כ לומר פרשת הקרבנות, על כן נשים יכולות לברך ברכות התורה, אף שאינם

חייבים בלימוד תורה. ולפ"ז נראה שאשה יכולה להוציא איש בברכות התורה, וכ"כ **הפמ"ג** (סי' מז משב"ז סק"א).

ועי"ע בחידושי הגרי"ז (פ"יא מהל' ברכות הל' טו) שכתב בשם **הגר"ח מבריסק**, שנשים מברכות ברכות התורה אף שפטורות ממצות תלמוד תורה, כיון שהברכה אינה על קיום מצוה לימוד תורה אלא שבח הודאה על החפצא של התורה, ועל כן נשים יכולות לברך ולהוציא אנשים בברכה זו [ועי"ע במנ"ח (מצוה ת"ל) שכתב שברכות התורה הם ברכות השבח, ועי"ע בקה"י (ברכות סוסי' כ"ד) משי"כ על דבריו].

אמנם דעת הגר"א (שו"ע או"ח סי' מז סעי' י"ד) שאחר שכת' בפס' 'ולמדתם את בניכם' ולא בנותיכם, היאך תאמר אשה יוציוני ויונתן לנו, ומטעם זה פי' הגר"א שכמו שאשה יכולה לברך על מצוות עשה שהזמן גרמא, כך יכולה אף לברך על תלמוד תורה. וכתב **הבי"ל** (שם ד"ה נשים) שלפי דברי הגר"א נשים אינם יכולות להוציא גברים בברכות התורה. ולפ"ז כיון שתלוי במחלוקת הפוסקים, לכתחילה נראה שאין לסמוך על עצה זו.

ד. האם יכול לכוין שברכתו תחול רק עד זמן מסוים

ויל"ע האם שייך להגביל את חלות הברכה של ברכות התורה ולכוין לפני שמברך ברכות התורה שלא יחולו הברכות אלא מעלי"ע ולא יותר, ובכה"ג יוכל לברך ברכות התורה אף אם היה ער כל הלילה שהרי ברכות התורה של היום שעבר לא חלים על היום הזה.

ולכאוי נראה שיש תלתות מח' זו במה שנח' הפוסקים באדם שצריך לשחוט כמה בהמות ורצונו להגביל את חלות הברכה כך שאם ידבר באמצע השחיטה שלא תחול הברכה על שאר הבהמות. דעת **התבו"ש** (יו"ד סי' י"ט ס"ק י"ז) שמכיון שכל הבהמות לפניו לא מהני כוונה שלא לפטור, וכן פסקו **המג"א** (סי' תרל"ט ס"ק י"ז) **שו"ת המהר"ם גלאנטי** (סימן לח) **והאר"ר** (סי' רו ס"ק ח). אך דעת **הב"ח** (תרמ"ג) **והפ"ח** (ה"י"ד בתבו"ש שם) שמועילה כוונה שלא לפטור, וכן פסקו **הפמ"ג** (פתיחה כוללת להלכות ברכות ס"י) **השד"ח** (מערכת ברכות א, ד) **והמהרש"ם** (ח"א קסט).

אלא שיש לדחות שכל המח' היא רק בכה"ג שיש לפניו את כל הבהמות, משא"כ בנידו"ד הלא בשעה שמברך יש לפניו רק את היום הזה, אך היום הבא אינו לפניו ואפש"ל שאף לשיטת התבו"ש בכה"ג מהני להגביל את חלות הברכה [ולפ"ז אין הוכחה ממה שנח' המג"א והב"ח (סימן תרמ"ז) לגבי אכילה בסוכה האם יכול להגביל את חלות הברכה עד האכילה הבאה, שדעת המג"א שלא יכול לכוין שלא לפטור, וי"ל שכו"ז דוקא באותו יום, משא"כ בנ"ד שהוא יום אחר מועיל לכוין שלא לפטור. ולפ"ז יש ליישב את הסתייה בדברי המג"א שלענין סוכה כתב שלא מועיל להגביל את חלות הברכה לזמן מסוים. ומאידך לענין ברכה"ת משמע מדבריו (בסימן מז) שמועיל להגביל את חלות הברכה, וכבר עמד בזה הח"א (ני"א כלל ט אות ג) ונשאר בצ"ע, והביאו בשו"ת **מנחת שלמה** (ח"א סימן יח), ולפמ"ש י"ל ליישב דיש חילוק בין אותו יום ליום אחר שלענין סוכה איירי באותו יום שרוצה להגביל את חלות הברכה ובה כתב המג"א דלא מהני וטעמו שחשוב כא"י לא אותו יום לפניו, משא"כ לענין ברכה"ת דהוי יום אחר יכול להגביל את חלות הברכה משום שאינו חשוב כא"י נמצא לפניו, ובפרט שאף חכמים עצמם הגבילו את ברכות התורה ליום אחד].

ומלבד זאת הלא לדינא כתב **הבי"ל** (סימן ח ד"ה ויש אומרים) שבית המרחץ אינו חשוב כהפסק לענין טלית קטן, אלא שמכיון שמדברי האחרונים משמע דהוי הפסק, ע"כ יכוין בשעת הברכה שלא יפטור בברכה זו להט"ק רק עד שיפסטנו בבית המרחץ ואז יוכל לברך אח"כ לכו"ע. ומבואר מדבריו ששיך להגביל את חלות הברכה לזמן מסוים.

ואכן בשו"ת קרן לדוד (סי' נ"ט) וכן **בלוח אר"י** כתב בשם **האדרי"ת** שיכול להגביל את חלות הברכה של ברכות התורה, וכ"כ בשו"ת **מנחת שלמה** (ח"א סי' י"ח סק"ט) שאע"פ שמעיקר הדין כשמתנה שברכתו תחול רק עד זמן מסוים תנאו קיים, מ"מ אסור לעשות כן משום שנראה כמזלזל בתקנת חז"ל, והוי כעין מוסף על הכרעות במה שמברך יותר מפעם אחת, ומ"מ כתב שאם מכיון בברכה"ת שברכתו תחול רק עד עמוד השחר שפיר דמי, דאין זה גורם ברכה לבטלה.

וכן מבואר **במטה אפרים** (סי' תקפ"א סעי' י"ג) בשם **החכם צבי** (סי' כ"ב) במה שנהגו ששי"ץ שבירך ברכה"ת קודם סליחות, היה חוזר ומברך שוב אח"כ משום שהתנה שמה שיברך לפני הליחות יפטור רק את הסליחות, בצירוף שיטות הפוסקים הסוברים שהליכה לבית הכסא הוי הפסק.

נכתב ע"י הרב מ. י. פ. שליט"א

מדור זה נכתב לעיון בלבד ואין לסמוך עליו הלכה למעשה

עבודת האדם בעת בוא הייסורים

ועיקר תכלית הייסורים הוא לבעבור יתן האדם את לבו למקור ייסורים אלו, להעלות על לבו כי הבורא יתברך ברחמיו מייסרו בייסורים אלו, להיטיב לו באחריתו. ובעת שיתבונן בנקודה זו, ויבין היטב כי "במלוכה והממשלה לחי עולמים" והאדם עצמו אינו ראוי לעטרת המלכות כלל ועיקר, אז יוכל בודאי לקבל את הייסורים הבאים עליו באהבה רבה, ויבין כי אין תכלית ביאתו לעולם להיות "מלך" בעולם הזה, כי אם למשול על תאוותיו ורצונותיו ולשעבדם לעשות רצון בוראו. וזו באמת ההשקפה הראויה על הייסורים הבאים על האדם בעולם הזה, לדעת שלא ממידת הדין הם באים כי אם ממידת ברחמים, ועל כן אמר שלמה המלך בחכמתו "מוסר ה' בני אל תמאס ואל תקץ בתוכחתו" (משל"ג י"א), שאין לו לאדם למאוס ביסורים כלל ועיקר, ואף בעת שלבו דואב בייסורים אלו כתוכחת מגולה הנאמרת בפני רבים, ונפשו מתייסרת עד למאוד, מכל מקום ראוי שישית לבו להבין כי להיטיב לו באו לו ייסורים אלו, וישמח בהם בהכירו כי אבינו אב הרחמן הוא המכה והוא יחבוש חולי וישלח מזור - "כי את אשר יאהב ה' יוכיח, וכאב את בן ירצה", ובה טוב לו בזה ובבא.